

3. SUGGERIMENTS SOBRE LA SITUACIÓ SOCIOECONÒMICA I LABORAL A LES ILLES BALEARS

A. Suggestiments sobre els sectors productius i les Administracions públiques

- A.1. Sector primari
- A.2. Indústria
- A.4. Turisme
- A.5. Comerç
- A.6. Transport
- A.7. Administracions públiques: Finançament autònom i balança fiscal

B. Suggestiments sobre el mercat de treball i l'economia social

- B.1. Mercat de treball
- B.2. Economia social

C. Suggestiments sobre qualitat de vida, protecció social i immigració

- C.2. Salut i sistema sanitari
- C.4. Habitatge
- C.5. Medi Ambient
- C.7. Societat de la informació
- C.11. Voluntariat i organitzacions
- C.12. Immigració

A. SUGGERIMENTS SOBRE ELS SECTORS PRODUCTIUS I LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

A.1. SECTOR PRIMARI

Els trets fonamentals de les estructures agràries i pesqueres de les Illes Balears fan recomanable orientar les polítiques sectorials cap a l'assoliment de tot un seguit d'objectius que s'anunciaran a continuació. A més, es proposen una sèrie d'actuacions que cal dur a terme per acomplir els objectius esmentats.

OBJECTIU 1

Conèixer amb exactitud tots els factors estructurals i conjunturals que afectin el sector primari de les Illes Balears, per poder planificar la política sectorial més convenient per a les comunitats insulars.

Acció 1.1

Incrementar la capacitat econòmica, de material i de personal de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, per afrontar mitjançant l'estudi i la planificació l'actual situació de reestructuració i adaptació als reptes dels temps contemporanis del sector agrari i pesquer balear.

Acció 1.2

Fomentar la recerca, la planificació i la formació professional en matèria agropecuària i pesquera per desenvolupar polítiques coherents amb la realitat actual del sector.

Acció 1.3

Tot considerant la situació del sector, i per a la seva gestió a curt i a mitjan termini, resulta imprescindible una planificació estratègica sectorial de les Illes Balears, que mostri les grans directrius polítiques que s'han de seguir a mitjan i a llarg termini i que determini també les polítiques de comercialització.

Acció 1.4

Resulta especialment interessant la definició d'un model de producció agropecuària sostenible i alhora adaptat a les exigències de producció del sector.

OBJECTIU 2

Transformació, millora i modernització dels factors estructurals del sector agrari i pesquer de les Illes Balears per aconseguir una major competitivitat als mercats.

Acció 2.1

Afavorir la formació universitària i de tècnics superiors d'alta qualificació en aquelles branques del coneixement o activitats que guardin relació amb el sector primari. Així mateix, en matèria agropecuària i pesquera, és urgent una qualificació i adequació de la formació professional existent amb les exigències reals de les activitats agràries i pesqueres actuals. Resulta imprescindible la creació d'una escola de formació professional i capacitació agrària.

Acció 2.2

Afavorir la instal·lació o creació de centres d'investigació agropecuària i pesquera avançada, així com la seva connexió amb la Universitat de les Illes Balears, amb les empreses i col·lectius del sector i amb els parcs tecnològics i centres d'investigació locals i forans.

Acció 2.3

Desenvolupar polítiques sectorials encaminades a augmentar el VAB produït pel sector. En aquest sentit, les línies d'actuació més importants són aquelles que comporten la millora qualitativa del producte: denominacions d'origen, estàndards de qualitat, realització de plans de màrqueting i publicitat sectorials, foment de l'artesania agrària (sobretot a les zones turístiques), entre altres. Per la seva elevada rendibilitat i baixa extensió, resulta especialment interessant afavorir el cultiu de flors i plantes ornamentals, que, en una societat pròspera, presenta uns potencials notables a les Illes Balears. En matèria de comercialització de les produccions pesqueres, no hi ha cap distintiu de qualitat. Tot considerant l'efecte positiu que aquestes mesures han tengut en determinats productes agraris, és convenient estudiar accions futures en aquest sentit, com per exemple un distintiu per al peix fresc de les Illes Balears, així com plans de millora de qualitat i transformació (fumats, congelats i filetejats).

Acció 2.4

Afavorir el desenvolupament o creació de complexos agroindustrials. Atès el canvi en les pautes alimentàries dels consumidors de les Illes Balears, amb una clara tendència a reduir el consum de productes agraris no transformats i a decantar-se pels productes agroindustrials, resulta imprescindible adaptar les produccions a les demandes del mercat. En aquest sentit, resulten significatives les necessitats existents en matèria d'infraestructures: millora dels escorxadors, construcció de sales de desfer, d'empreses de comercialització de derivats làctics i carn participades pels productors, millora de la xarxa de camins rurals, construcció de digestors participats per ramaders i escorxadors, construcció d'*Unifeeds* comunitàries, construcció de centres de transformació cerealícoles adaptats a les produccions de Balears, etc. És especialment urgent la dotació a l'illa de Menorca d'un laboratori interprofessional per a l'anàlisi de la producció lletera.

Cal, també, promoure la concentració de l'oferta mitjançant unions de 1r grau (cooperatives d'agricultors), de 2n grau (unions de persones jurídiques) i de 3r grau (unions o col·laboracions amb les unions de 2n grau de la Península).

Acció 2.5

Donar suport a les iniciatives empresarials que desenvolupin la seva activitat utilitzant mà d'obra qualificada i tecnologia avançada, de manera que generin un producte d'alta qualitat i d'elevat valor afegit. Resulta convenient el desenvolupament d'un pla d'inversions que afavoreixi la producció associativa entre professionals de productes agroalimentaris de qualitat.

Acció 2.6

Afavorir les concentracions de terres d'explotació agropecuària per a millores d'es-

tractura de propietat o d'explotació en comú, escoles de formació bàsica en tècniques agràries, forestals, pesqueres i aqüícoles; així com cooperatives de nous agricultors i ramaders tutelades per l'Administració autonòmica. Aquestes accions hauran de facilitar, en les fases inicials, la incorporació de joves treballadors i propietaris al sector primari de les Illes Balears.

Acció 2.7

Modernitzar i reestructurar els canals de comercialització de les produccions pesqueres amb mesures com la constitució d'organitzacions de productors i la implantació de sistemes de venda més transparents (subhastes a llotja).

Acció 2.8

Afavorir la creació dins el marc de les cooperatives i organitzacions de productors, d'empreses terciàries per dotar de determinats serveis el medi agropecuari balear: assistència tècnica, neteges, construcció d'infraestructures, gestió empresarial de l'explotació.

Acció 2.9

Promoure la implantació d'una política complementària a l'actual d'assegurances, que atengui les condicions climàtiques adverses i les malalties que pateixen les explotacions ramaderes.

OBJECTIU 3

Potenciar la connexió de les activitats primàries amb les terciàries, i en especial la connexió directa i real entre l'agroturisme i l'activitat agrària per augmentar les rendes agràries.

Acció 3.1

Afavorir modalitats d'oci en el si d'explotacions agropecuàries i turisme d'aprovisionament, el destinat a adquirir productes agraris i artesans a les agrotendes i directament a les explotacions. Crear una xarxa de botigues de productes agraris de qualitat.

Acció 3.2

Definir el marc legal en el qual les activitats pesqueres puguin complementar la seva activitat amb les terciàries (passejades per la costa, sortides a pescar amb turistes, etc.) a fi d'augmentar el VAB pesquer. El permís per realitzar activitats terciàries complementàries a la pesca és especialment interessant a les zones situades dins o en les proxi-

mitats de reserves marines i podria bescanviar-se per una reducció de la capacitat d'exploració de les embarcacions, amb la qual cosa es convertiria en un instrument més per a la gestió dels recursos pesquers del mar balear.

OBJECTIU 4

Aconseguir la sostenibilitat del sector primari de les Illes Balears, així com el de les seves activitats associades.

Acció 4.1

Potenciar i donar suport en les seves fases inicials (subvencions econòmiques, creació de viviers d'empreses agràries i pesqueres, oferir determinats serveis a les empreses, com el màrqueting, la publicitat o el disseny industrial, etc.) a tots aquells projectes empresarials que utilitzin modes de producció respectuosos o beneficiosos per al medi ambient i per als entorns socioculturals insulars. En aquest sentit han de prevaler els esforços de l'Administració cap a aquelles empreses agropecuàries i agroindustrials que es dediquin en part o en la seva totalitat a produccions ecològiques o integrades.

Acció 4.2

Tot considerant la fragilitat d'un medi ambient insular com el de les Illes Balears, l'Administració ha de controlar, el més directament possible, tots aquells mètodes de producció agrària que puguin perjudicar l'entorn natural insular (com per exemple l'ús de plaguicides i fertilitzants nitrogenats). També, i en relació amb allò que s'ha dit més amunt, s'han de fer controls estrictes sobre paràmetres d'interès ambiental com ara la taxa d'erosió, concentracions de components químics als sòls, a les aigües subterrànies i a les cadenes tròfiques, etc. per poder realitzar un seguiment precís dels efectes de les activitats sectorials sobre l'entorn natural.

Acció 4.3

Desenvolupar progressivament una normativa sobre els modes de producció i elaboració de productes agraris i agroindustrials.

Acció 4.4

Afavorir les pràctiques comercials o consumistes sostenibles, com per exemple l'ús d'envasos reciclables, reutilitzables o aquells que durant el procés d'elaboració, eliminació o reciclatge no perjudiquin el medi ambient. Així mateix resulta convenient adoptar exigències de sostenibilitat en els paràmetres de qualitat de les produccions agropecuàries a l'hora d'atorgar distintius de qualitat.

Acció 4.5

Creació d'una xarxa de distribució d'aigües depurades que permeti l'aprofitament agrari del cent per cent de cabal existent. En aquest sentit, resulta especialment important la recuperació de la zona de reguius de Campos-ses Salines, i reconsiderar la possibilitat d'aportar-hi aigües depurades.

Acció 4.6

Creació i gestió de noves reserves marines, així com desenvolupar estudis d'avaluació i de recuperació de les espècies sobreexplotades de la mar balear.

OBJECTIU 5

Potenciar el consum de productes agraris i pesquers locals així com el dels seus derivats industrials.

Acció 5.1

Desenvolupar campanyes publicitàries per sensibilitzar la població resident de la importància que té el sector primari de les Illes Balears, en camps tan diversos com l'ecologia, l'economia, el paisatge (recurs primer de la capacitat d'atracció turística de les Illes Balears), la cultura popular, etc., i implicar la població autòctona com a consumidora en el desenvolupament del sector agrari i pesquer de les Illes Balears. Així mateix, és urgent dignificar i millorar la imatge dels treballadors del camp i de la mar i recuperar la confiança dels consumidors tot basant-se en criteris de producció que garanteixin la seguretat alimentària.

Acció 5.2

Afavorir un pacte social i econòmic entre els sectors productius de les Illes Balears. Com ja s'ha comentat anteriorment, les connexions entre el sector primari i el terciari han de ser fluides i regulars. En aquest sentit, el sector agropecuari ha de connectar-se i adaptar-se (regularitat en la comercialització, homogeneïtzació de la qualitat dels productes, etc.) a les exigències del sector terciari, que actualment es proveeix en un 90% de productes alimentaris produïts fora de les Illes, a fi d'augmentar la demanda interna de productes autòctons. S'han d'aprofitar les infraestructures i el màrqueting del potent sector turístic de les Illes Balears per donar a conèixer els productes agraris i pesquers locals a un mercat molt més gran que l'actual.

Acció 5.3

Afavorir a les principals àrees turístiques i mostres culinàries (degustacions, infor-

mació, publicitat...) el consum i presència habitual de productes agroalimentaris i pesquers de les Illes Balears. Aquesta acció serà el pas previ a la introducció als mercats estrangers d'aquells segments de la producció agroindustrial de les Illes Balears de més qualitat i amb major valor afegit per unitat. Paral·lelament, seria beneficiosa la creació d'una marca balear d'alta qualitat, orientada a captar l'interès de les elits econòmiques europees i de la restauració especialitzada.

OBJECTIU 6

Desenvolupar el marc juridicoadministratiu de compensació d'insularitat de les Illes Balears. Per aconseguir que el sector primari de les Illes Balears pugui competir en igualtat de condicions amb la resta de regions continentals de la Unió Europea, és necessari rebre un tracte diferenciat de les institucions comunitàries i estatals. Es considera imprescindible per al desenvolupament del sector el desenvolupament del règim especial de les Balears (REB), i especialment que aquest compensi i consideri el desavantatge de la insularitat per a la importació d'entrades (*inputs*) i l'exportació de les produccions agropecuàries i pesqueres.

Acció 6.1

Les institucions polítiques de les Illes Balears hauran de sol·licitar a les institucions estatals que desenvolupin el REB i compensin econòmicament el franc desavantatge i la situació contrària al principi comunitari d'igualtat d'oportunitat i solidaritat interterritorial produïts per la insularitat, en especial pel que fa a les explotacions agropecuàries i pesqueres.

Acció 6.2

S'han d'agilitar vies de comunicació i informació entre el sector primari de les Illes Balears i les institucions europees corresponents, amb els organismes de representació de tots els agricultors europeus i, especialment, amb la resta de regions europees insulars. El Centre Balears Europa (CBE) i l'organisme Illes de la Mediterrània Occidental (IMEDOC) podrien ser uns bons canals de comunicació per fer sentir la veu del sector on veritablement es prenen les decisions en matèria agrària i pesquera.

OBJECTIU 7

Millorar les condicions sociolaborals dels treballadors del camp, que en la seva majoria avui són immigrants, perquè encara que tan sols representen un 1% de la població ocupada a les Balears, són imprescindibles per garantir el desenvolupament d'aquest sector.

A.2. INDÚSTRIA

Sense una política industrial activa la probabilitat que es produeixi un increment relatiu del producte secundari és molt baixa, ja que els condicionaments derivats de la situació actual poden frustrar moltes iniciatives.

Una política industrial activa hauria de considerar inexcusablement la realitat insular de la nostra regió i sobre la base de “fomentar les activitats ja existents i possibilitar la implantació de noves activitats” tractaria en primer lloc d’evitar i fins i tot de reduir l’actual impacte mediambiental de les activitats secundàries, amb l’establiment d’objectius mesurables i quantificats a curt i a mitjan termini (foment de l’ocupació, volum d’exportació, nombre d’instal·lacions, etc.), sobre la base de les línies d’actuació següents.

ESTADÍSTIQUES

Incorporar en la base d’informació estadística de l’IBAE dades relatives a l’activitat industrial tot agregant fonts de diferent procedència (Agència Tributària, registres mercantils, Administració local, INSS, comerç exterior, registres industrials, etc.), de manera que la informació estadística dispersa estigui disponible com a base per al coneixement de l’estructura del sector i com a informació conjuntural de la seva evolució. No es tracta tant de fer una anàlisi d’inventari com de disposar d’un esquema permanentment actualitzat que permeti estructurar els objectius a nivell d’illa i mesurar l’eficiència dels mitjans sobre una base de dades molt fiable.

POLÍTICA INDUSTRIAL

1. Potenciar la implantació de certificats de qualitat a les distintes empreses.
2. Possibilitar acords de col·laboració entre l’entorn de l’ensenyança i les empreses, tant a nivell de formació professional com d’UIB. Cal augmentar la capacitat gerencial amb programes específics de formació a aquest nivell als distintes subsectors industrials. També cal millorar la formació dels operaris especialitzats.
3. Posar a l’abast d’un major nombre d’empreses programes de millora d’imatge comercial.
4. Supervisar i facilitar el compliment de les mesures de seguretat i higiene laboral.
5. Fomentar les denominacions d’origen i la integració vertical així com les línies de productes ecològics.

6. Crear una oferta d'edificacions per a ús industrial a preu no especulatiu per a la implantació d'instal·lacions industrials en forma de niu o hotel d'empreses, i reduir les barreres d'entrada.
7. Fomentar i coordinar les accions comercials conjuntes tant als nivells tradicionals d'assistència a esdeveniments com de nous projectes que permetin una presència permanent dels productes industrials de les Balears junt amb la seva imatge turística en diferents ciutats d'Espanya i d'Europa.
8. Promoure la internacionalització de les empreses, tot coordinant esforços institucionals, consolidant canals i mercats, actuant sobre el canal minorista amb estratègies de fidelització i segmentant adequadament la demanda per optimitzar els recursos privats i públics existents.
9. Aprofitar el factor turístic, valorant els nostres productes, informant adequadament residents i turistes sobre la producció balear, realitzant accions promocionals multisectorials i arribant a acords amb el canal distribuïdor.
10. Possibilitar acords que permetin reduir el cost del transport marítim tant d'entrada com especialment de sortida en el marc del REB.
11. Supervisar el comportament de les entitats que ofereixen els seus serveis en règim de monopoli (com energia o aigua, sense cap tipus d'excepció) establint les mesures oportunes perquè no llevin valor afegit per falta de competència a la resta d'activitats industrials o renda disponible a la resta dels ciutadans.
12. Millorar la comunicació del Govern de les Illes Balears i la gestió del seu client: l'empresari industrial.
13. Promoure un paper més actiu de les associacions empresarials i millorar l'actuació conjunta dels distints agents: institucionals, empresarials, acadèmics.
14. Definir polítiques específiques sobre sectors concrets d'acord amb estratègies de potenciació de *clústers*.
15. Promoure la revaloració de la cultura industrial a les Balears.
16. Desenvolupar experiències per a la millora de la gestió logística (centre avançat de logística).
17. Potenciar el paper de la innovació a les nostres indústries a través de l'aprofitament dels actuals centres tecnològics, la integració UIB-indústria balear, l'anàlisi de viabilitat de nous centres i, sobretot, la millora de la informació i el disseny d'una estratègia de foment de la innovació a través de canals informals.

18. Fomentar la gestió mediambiental de les indústries i l'estructuració de la indústria del reciclatge.

ENERGIA

En relació amb el Pla director sectorial energètic de les Illes Balears seria convenient establir una comissió de seguiment del Pla.

A.4. TURISME

SUGGERIMENTS

En relació amb la política turística del Govern de les Illes Balears es fan constar els suggeriments següents.

RELACIONS INSTITUCIONALS

Pel que fa a l'Administració turística, cal una política de comunicació acurada i que no vagi a remolc dels esdeveniments.

Igualment és imprescindible replantejar les relacions amb el sector turístic de tal manera que l'esforç que feim sigui útil i no es condemni al fracàs des dels inicis.

És necessari obrir un debat social ampli, promogut des del Govern i l'Administració turística, en el qual els agents socials i el sector turístic participin, que arribi a tota la societat de les Illes Balears, per esbrinar, entre tots, quines sortides se'ns insinuen, per quin model de vida i quin nivell de benestar optam i, en conseqüència, quines actuacions hem de començar a promoure ara mateix per aconseguir un nou model turístic que no sols porti riquesa al sector sinó que beneficiï la qualitat de vida i les aspiracions del poble de les Illes.

En aquest moment, per damunt de totes les consideracions formulades en aquest informe, sembla que només es podrà avançar en la senda de la sostenibilitat del turisme a les Balears si s'aconsegueix el consens entre empresaris i totes les institucions implicades en la política turística, per tal d'emprendre les grans inversions requerides i per afrontar els reptes esmentats.

ACTUACIONS SECTORIALS

Preservació del medi natural i agrari

La protecció i conservació del medi natural i agrari ha de mantenir-se com un objectiu prioritari per assegurar la viabilitat del negoci turístic, tot cercant sempre un equilibri a mitjan i a llarg termini entre el desenvolupament de l'activitat turística i la protecció de l'entorn. Els recursos generats per l'impost sobre estades turístiques (ecotaxa) haurien d'utilitzar-se de manera intel·ligent i finançar actuacions "estel·lars" en matèria de millora de l'entorn que poguessin transmetre's als mercats emissors com un factor clarament diferencial sobre altres destinacions turístiques que no cobren l'impost.

Reconversió i modernització

S'ha de continuar actuant en l'àmbit de la modernització i millora dels nivells de qualitat de l'oferta de l'allotjament turístic, tot mantenint i intensificant les inversions en reformes i modernització. És necessari també continuar actuant sobre l'oferta complementària per promoure i dirigir un procés de modernització imprescindible per assegurar els nivells de qualitat i serveis exigits pels turistes que ens visiten.

Infraestructures

Les Balears continuen necessitant fortes inversions en infraestructures, especialment en matèria de carreteres, per solucionar els problemes greus de congestió i seguretat que es registren en l'actualitat. Així mateix, s'han de fer esforços importants en altres camps com abastiment d'aigua potable, sanejament i depuració d'aigües residuals, ports, telecomunicacions, dotació de zones verdes i recreatives en els nuclis turístics, educació, serveis sanitaris, instal·lacions esportives, transports públics, etc. És imprescindible planificar actuacions en aquests camps a mitjan termini per mantenir un nivell alt de qualitat de l'entorn ambiental de les Illes i per garantir al mateix temps la prestació d'uns serveis de qualitat.

Control del trànsit aeri

És una assignatura pendent en l'espai aeri europeu que requereix accions coordinades entre els països membres de la UE. La implantació d'un controlador únic europeu (Eurocontrol) és de gran importància per al bon funcionament del sector.

Innovació tecnològica

Per poder competir en les millors condicions és absolutament imprescindible esforçar-se constantment per innovar i incorporar adequadament les noves tecnologies i els processos d'innovació turística que duguin a una millora de la qualitat del servei/pro-

ducte final. La incorporació a la denominada nova economia en tots els àmbits de l'empresa, l'adopció dels sistemes de gestió empresarial més avançats, l'aprofitament dels avenços en l'equipament convencional i electrònic, etc. són una condició indispensable per poder mantenir nivells òptims de competitivitat al futur i, en definitiva, per assegurar la viabilitat i supervivència de les empreses.

Marques de qualitat

Tant els empresaris com l'Administració han de continuar intensificant els seus esforços per millorar els nivells de qualitat del producte turístic de les Illes. L'impuls d'iniciatives tendents a ampliar la base d'establiments amb marques, etiquetes o distintius de qualitat ha de continuar sent una prioritat en tots els àmbits d'actuació, si bé és important no dispersar els esforços amb la promoció de marques noves sense un reconeixement a escala internacional en aquells casos en què ja existien distintius de qualitat amb implantació europea i mundial.

Comercialització

Un dels punts dèbils més importants del sector turístic balear és la dependència d'un sistema de comercialització controlat pels majoristes estrangers, en el qual els empresaris de les Illes estan en clara inferioritat de condicions per la fragmentació de la nostra indústria i per falta d'informació sobre la situació real dels mercats emissors.

La incorporació de noves tecnologies, principalment la informàtica i les telecomunicacions, en el sistema de distribució i comercialització ha d'utilitzar-se per millorar els fluxos d'informació entre majoristes de viatges i empresaris de les Illes i per introduir noves vies que contribueixin a diversificar els canals de comercialització. La comercialització directa a través de xarxes telemàtiques, com és el cas d'Internet, i l'ús de sistemes ja en funcionament en altres sectors com els portals B2B o B2C han de contemplar-se com alguna cosa més que una opció a l'abast de les grans multinacionals.

Diversificació de mercats

Les Balears presenten una dependència elevada de dos mercats emissors, el Regne Unit i Alemanya, els quals significaren el 65,3% del total dels turistes rebuts a les Illes l'any 2000. És necessari que les polítiques de promoció es dirigeixin cap a la millora en el flux de visitants d'altres països europeus (com els casos del suís, l'holandès, l'escandinau, el francès o l'italià, entre altres) per intentar diversificar la procedència dels nostres visitants i aprofitar el potencial emissor d'aquests països cap a les Balears.

Diversificació del producte turístic

Si bé el segment "sol i platja" és la base de la nostra activitat turística, la forta estacionalitat d'aquest, la despesa decreixent realitzada per persona i dia i els problemes que suposa de massificació i de consum de recursos naturals escassos fa que sigui necessari potenciar altres segments amb més capacitat de despesa per turista i amb

efectes compensatoris sobre l'estacionalitat. En aquest darrer apartat tenim segments en alça constant, com el cicloturisme, el turisme sènior, l'agroturisme i el turisme rural, el turisme de cap de setmana, el turisme cultural, el turisme de congressos i convencions, el turisme de salut, el turisme de naturalesa o el turisme de golf, que presenten un potencial important a les Balears i que haurien de desenvolupar-se d'acord amb aquest.

També haurien de potenciar-se alguns segments que poden contribuir a incrementar els ingressos per turista, encara que sense un impacte positiu en la reducció de l'estacionalitat, tals com el turisme nàutic o el turisme de creuers, i la captació de nous mercats com Rússia, països del sud-est asiàtic o els països d'Amèrica (del nord i del sud).

FORMACIÓ PROFESSIONAL

La formació tècnica i professional del personal és un dels pilars bàsics per oferir una millora en la relació qualitat-preu. Les empreses dins el sector turístic han de participar activament en aquest capítol i dotar d'una formació permanent i de reciclatge (centres de formació especialitzada, hotels escola, restaurants escola, etc.) i exigir-la que millori les condicions sociolaborals dels treballadors. Des del món acadèmic s'han d'intensificar els esforços per oferir una formació especialitzada en turisme de qualitat i amb un enfocament pràctic que tengui en compte la realitat i les necessitats de les empreses de les Illes.

També cal millorar la imatge laboral del sector turístic per als joves tot oferint-los millors condicions econòmiques i laborals i també d'estabilitat, ja que la millora de la formació i la qualificació dels professionals del sector és incompatible amb una política d'instabilitat i rotació professional.

INTRUSISME

L'intrusisme i la competència deslleial constitueixen un problema comú dins la majoria de les activitats econòmiques, i a les turístiques en particular. L'Administració ha d'actuar de manera decidida, fent complir les normes i requisits legals a tots els proveïdors de serveis turístics per igual. La situació és especialment delicada al sector de l'allotjament turístic (pel problema de l'oferta no legalitzada), a la restauració i sales de festa (també per l'oferta il·legal), al comerç i a les agències de viatges (per la venda ambulat i els maners).

A.5. COMERÇ

Una de les possibles solucions que es pot implantar per intentar pal·liar el problema de la competència creixent de les grans superfícies comercials que experimenta el comerç tradicional és la creació de la figura del gerent de centre comercial obert. La seva

missió seria dur a terme, amb el suport de les institucions i dels mateixos empresaris de comerç de la zona, polítiques de promoció conjuntes, per evitar l'èxode massiu de clients cap als altres centres comercials. Creiem que és el moment idoni per implantar aquesta figura, atès que aquests darrers anys, com s'ha comentat, l'esforç econòmic tant privat com públic que s'ha fet per adequar els centres històrics i dotar-los de més infraestructures i d'aparcaments ha estat important.

Ara bé, la pregunta que tot el sector comercial es fa és quan finalitzaran les obres i si arribaran a veure aquest final, ja que una de les màximes preocupacions del petit sector comercial actualment és la quantitat d'obres públiques que a l'empara del Pla Mirall es realitzen, fet que provoca un canvi en els hàbits dels clients i els trasllada a comprar cap a altres zones, majoritàriament a les grans superfícies comercials.

Això comportarà que una vegada acabades aquestes obres, en conjunt i no parcialment, tant l'Ajuntament de la ciutat corresponent com el Govern i altres institucions hauran de contribuir amb fons públics al fet que el consumidor torni a gaudir, a passejar i a comprar als comerços de la ciutat.

Un darrer fet del qual cal deixar constància, perquè comporta un problema estructural en el comerç del centre de la ciutat, és la poca unió que hi ha, atès que carrers veïnats fan campanyes promocionals amb poc pressupost i disgregades, en comptes d'unir esforços i fer campanyes conjuntes, que tendrien molt més relleu i que sens dubte arribarien al públic. La solució al problema consisteix a poder programar una sèrie de campanyes promocionals durant tot l'any unificades per a tot el centre, i d'aquesta manera es podria lluitar contra l'èxode actual (sempre parlant en línies generals). Alhora, a més, caldria un canvi d'horaris comercials dels esmentats comerços.

També hem de palesar com un punt dèbil la falta de seguretat ciutadana que es dona en el centre, que perjudica la imatge del comerç i que afavoreix que el públic s'estimi més anar a comprar a altres llocs amb més seguretat.

Com s'ha dit, el sector del comerç en aquests darrers anys ha pres un fort dinamisme, provocat per les noves formes comercials i per aquelles empreses que sota una marca comercial actuen de dinamitzadores de la zona. Però aquest dinamisme i la mobilitat laboral fan que s'hagi de dotar de fons el component de la formació per intentar millorar en l'aspecte de la qualitat i la millora del servei al client.

Encara avui el nou personal que s'incorpora al sector, normalment, prové de la branca de la formació professional de secretariat i del fracàs escolar, per tant, es fa necessari realitzar accions complementàries formatives per a tot aquest personal. Ara bé, la realitat ens demostra la dificultat existent perquè aquest personal es formi, ja que l'empresari no accedeix a facilitar dins l'horari laboral el procés formatiu, i el treballador, condicionat moltes vegades per la dificultat mateixa de l'horari laboral que té, no pot assistir a les accions formatives de caràcter generalista que es duen a terme.

Creiem que la solució podria passar per informar els joves en la seva etapa escolar de la falta de personal especialitzat en el sector del comerç i de les possibilitats que tenen de trobar-hi un lloc de feina si estudien aquesta branca de la formació professional, així com per pal·liar la manca de formació amb accions formatives de curta durada, tipus seminari.

Aquestes accions formatives han de ser programades i desenvolupades pels agents econòmics i socials, que són els que coneixen la realitat del sector i saben com arribar a l'empresari perquè compagini l'aspecte formatiu i l'aspecte laboral dels treballadors de la seva empresa o sector. Cal tenir en compte que la formació ajuda a millorar l'estabilitat de l'ocupació i les condicions sociolaborals dels treballadors.

S'ha d'incrementar també la cooperació empresarial proposada pel mateix sector a través dels plans d'actuació següents.

COOPERACIÓ COMERCIAL

- Accés a mitjans publicitaris i desenvolupament de campanyes de publicitat, màrqueting i promocions conjuntes.
- Ús d'una imatge de marca o d'una ensenya comercial identificativa.
- Major promoció dels comerços dels carrers perifèrics.

ASSOCIACIÓ EMPRESARIAL

Plans de formació

- Seminaris.
- Seminaris fora de l'associació.
- Formació sobre l'associacionisme.

Informació, assessorament i col·laboració

- Comunicació.
- Informació.
- Evidenciar resultats positius per al sector del comerç.

Defensa de l'associat

- Millora de la defensa dels interessos dels associats.
- Major col·laboració i enteniment entre els comerciants.

COOPERACIÓ TECNOLÒGICA

- Cooperació a través d'Internet.

La prioritat d'actuació de cada àrea és la que tot seguit es presenta, tal com han manifestat els responsables i presidents de les associacions empresarials consultades

Àrea de cooperació	Programa	Ordre
Cooperació comercial	Imatge corporativa	**2
	Promoció i publicitat conjunta	*1
Cooperació compres	Concertació conjunta de productes i serveis	*1
Cooperació venda i postvenda	Programa d'entrega de serveis complementaris a la venda	1
	Servei d'informació al client	***3
	Programa de fidelització del client	**2
Cooperació espacial	Programa de millora de l'entorn urbanístic	2
	Programa d'animació i dinamització de la zona	*1
Cooperació tecnològica	Creació d'una web territorial	*1
	Creació d'una tenda virtual de la zona centre	**2

(*: prioritat 1; **: prioritat 2; ***: prioritat 3).

Finalment cal ser conscients que la situació del comerç és complexa. D'una banda les grans superfícies ofereixen serveis i preus competitius que fomenten la competència i una major eficiència en la distribució, però, a la vegada, la seva pressió competitiva pot significar un perill per a la supervivència del petit comerç si aquest no sap reaccionar i trobar el seu sector de mercat. Moltes vegades, és justament aquest petit comerç el que permet recuperar i rehabilitar la vida social als centres urbans, i és, a més a més, un sector bàsic de la nostra estructura socioeconòmica. És per això que es fa imprescindible trobar un punt d'equilibri en l'activitat comercial que requereix l'esforç de tothom: institucions públiques i agents socials.

A.6. TRANSPORT

En els anys vinents, la política de transports a les Balears vendrà determinada en bona part per l'aprovació del Pla director sectorial de transports de les Illes Balears, que actualment és en fase de redacció final pel que fa al document de coordinació i integració intermodal.

Aquest document haurà de definir les línies mestres del sistema integral de transport a les Balears, a partir dels plans, diagnòstics i estudis que s'han comentat anteriorment.

De l'anàlisi d'aquesta documentació se'n desprèn la falta d'un veritable diagnòstic sobre el dèficit d'infraestructures viàries. L'anàlisi sobre la xarxa de carreteres es fa en tot cas de manera indirecta. En aquest sentit caldria que aquesta mancança es tengués en compte a l'hora de redactar el Pla de coordinació i integració intermodal.

El mateix suggeriment es podria fer respecte de la xarxa de ports de les Balears, ja que de la documentació analitzada no se'n desprèn cap proposta integral que articuli la política de ports a les Illes.

Finalment, i pel que fa al transport marítim interinsular de passatgers, preocupa especialment millorar el servei de transport entre Eivissa i Formentera, per solucionar les diferències d'horaris entre l'estiu i l'hivern, així com per assegurar una freqüència d'horaris que respongui al criteri de línia regular de passatgers.

A.7. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES: FINANÇAMENT AUTONÒMIC I BALANÇA FISCAL

Si bé el nou model o sistema de finançament constitueix una millora i una passa endavant, aquesta s'ha de concretar i ratificar a la pràctica. I a més, per si mateix és discutible que pugui resultar suficient en el context global de les finances que afecten les Illes Balears, bàsicament per tres raons:

Encara hi ha dèficits històrics en infraestructures i capital públic que tenen una incidència palesa en la vida quotidiana dels ciutadans.

Els reptes plantejats en relació amb el medi ambient seran creixents durant els anys venidors, i encara que molts ja eren incipients serà en el marc d'aquests inicis del segle XXI quan afloraran amb més força.

A poc a poc es pren consciència que hi ha uns dèficits socials d'existència provada, malgrat els equívocs que provoca l'alta renda per habitant. Concretament, l'índex de desenvolupament humà elaborat per la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts³⁷, malgrat la necessitat que s'aprofundeixi seriosament en la seva millora metodològica, resulta, així i tot, al seu nivell actual, una guia provisional interessant per posar en relleu la diferent posició de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes en aquest aspecte, car baixen a la posició sisena, en contrast amb la seva posició en termes de renda per habitant.

³⁷ Aquest índex mesura l'expectativa de vida en el moment de néixer, la taxa d'alfabetització, les prestacions socials i sanitàries i la renda per càpita.

Per totes aquestes raons és plausible pensar que, una vegada tancat el sistema de finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears, els progressos que cal fer en matèria de finances de la regió han de descansar en altres fonts i instruments, un dels quals pot ser una aplicació racional i efectiva de la Llei de règim especial balear, actualment molt inèdita o, en el millor dels casos, aplicada insuficientment.

En resum, l'Administració pública autonòmica disposa d'uns mitjans molt limitats i insuficients per atendre i equilibrar les demandes dels ciutadans, els quals exigeixen un estàndard de serveis relativament elevat, en coherència amb la pressió fiscal que suporten. L'actual organització de l'Estat implica governs autònoms rics on hi ha ciutadans pobres, i a la inversa, especialment en el nostre cas: un govern pobre amb ciutadans relativament rics. A curt termini, el REB pot ser un pal·liatiu, però la solució requereix un nou redisseny de l'actual model de finançament³⁸.

B. SUGGERIMENTS SOBRE EL MERCAT DE TREBALL I L'ECONOMIA SOCIAL

B.1. MERCAT DE TREBALL

A l'hora de fer suggeriments en matèria laboral cal tenir en compte que com que és competència exclusiva de l'Estat queda descartada la via de fer propostes encaminades cap a la reforma legislativa laboral. Només resta la possibilitat de fer suggeriments que vagin per la via de fer ús de tres possibles camins: a) la competència d'execució de la legislació laboral, b) la competència en matèria de foment del desenvolupament econòmic dins el territori de la comunitat i c) que es fomentin i es creïn les condicions que afavoreixin la negociació col·lectiva.

a) En aquest punt, es tractaria de desenvolupar l'apartat 1.8 del Pacte per a l'ocupació, sobre "Control i seguiment de la contractació", i millorar-ne el contingut mitjançant l'elaboració d'informes denúncia que serien tramesos a la Inspecció de Treball en tots aquells casos que poguessin subsumir-se en l'article 7.2 del text refós de la Llei d'infraccions i sancions, en l'ordre social que castiga les infraccions en matèria de contractació. Per això caldria l'elaboració d'un pla contra el frau en la contractació. Un dels marcs pertinents per abordar aquesta qüestió seria la Comissió Territorial de la Inspecció de Treball.

³⁸ En relació amb aquest tema es pot consultar la documentació de la sessió quinzena "Les hisendes autonòmiques i locals i el nou marc de l'estabilitat pressupostària", presentada a les Jornades dels economistes 2001 organitzades pel Col·legi d'Economistes de Catalunya. En el mateix sentit vegeu A. Castells, "Algunos comentarios sobre la reforma de las haciendas locales", pàg. 8-26, *Papeles de Economía Española*, 92, 2002.

b) En aquest apartat, la prioritat continua fixada en el foment de l'economia productiva i les polítiques de desenvolupament sectorial, de les quals es parla en l'apartat 2.1 del Pacte per a l'ocupació.

c) Quant al foment de la negociació col·lectiva, el Govern hauria d'assolir el compromís de creació de totes les condicions necessàries per reforçar la negociació col·lectiva en tots els sectors i evitar les desregulacions provocadores d'inseguretat i d'indefinió dels costos del factor treball.

Igualment sembla oportú que el Govern reforci el paper institucional fonamental de les organitzacions empresarials i sindicals més representatives, previst a la nostra Constitució.

Aquestes mesures no són les úniques que cal prendre. El contingut del Pacte per a l'ocupació dona molt de si i molts dels seus objectius encara no han estat assolits. D'altra banda, la transferència recent de les competències en polítiques actives al SOIB, dependent de la Conselleria de Treball, també haurà de permetre treballar a fons en els apartats d'intermediació, formació i inserció laboral.

Sobre formació cal destacar la coordinació entre la Direcció General de Formació i el SOIB, d'una banda, per treballar les polítiques de formació dins els plans locals per a l'ocupació i, dins el Consell de Formació Professional, d'altra banda, entre la mateixa Direcció General de Formació i la Conselleria d'Educació, per poder adequar els plans de formació a les noves qualificacions i necessitats laborals. També s'ha de ressaltar l'ampliació dels ajuts dels Fons Socials Europeus sobre immigració, vida familiar i adaptabilitat, així com la possibilitat d'aconseguir per a les Balears un centre nacional de formació sobre oficis del mar. Tot aquest conjunt de tasques aconsellarien l'elaboració d'un Pla general de formació professional de les Illes Balears, que ja recull el Pacte per a l'ocupació de gener del 2000.

B.2. ECONOMIA SOCIAL

Els suggeriments que tot seguit s'exposen tenen l'objectiu d'ajudar a dotar d'elements que permetin construir i promoure l'economia social com un sector diferenciat.

Àmbit de les cooperatives

El Projecte de llei de cooperatives de les Illes Balears ja ha estat revisat per les organitzacions cooperatives, actualment els agents socials donen l'opinió sobre els seus continguts i a continuació passarà a la consideració dels grups parlamentaris, abans que es presenti al Parlament.

Seria desitjable que en qualsevol proposta de modificació que afectàs els continguts

més ideològics de la llei fos tenguda en consideració l'opinió de les organitzacions cooperatives.

També seria desitjable marcar un termini d'obligat compliment perquè la tramitació del Projecte de llei de cooperatives i la seva discussió en el Parlament es dugués a terme dins la present legislatura, ja que s'ha de tenir en compte l'important esforç realitzat i la peça clau que suposa una llei per al desenvolupament de les cooperatives a les Illes.

Complementàriament a l'aprovació de la Llei de cooperatives de les Illes, es fa necessària la dotació de recursos i mitjans al Registre de cooperatives per poder agilitar la posada en funcionament de les noves cooperatives que es constitueixin.

Igualment seria desitjable i sobretot urgent legislar la pròrroga de l'adaptació de les societats cooperatives a les previsions de l'actual Llei estatal 27/1999, de 16 de juliol, tal com indica la seva disposició transitòria segona, fins que s'aprovi la Llei de cooperatives de les Illes Balears, ja que moltes cooperatives esperen la llei autonòmica per adequar-hi els seus estatuts.

Àmbit de les societats laborals

La doble inscripció de les societats laborals, Registre de societats laborals i Registre mercantil, dificulta i allarga el procés de creació de noves societats laborals, per tant seria desitjable la dotació de recursos per agilitar la inscripció al Registre de societats laborals.

També s'haurien de concertar amb les associacions representatives les condicions per accedir als ajuts, de manera que suposi un incentiu el manteniment de la qualificació com a societat laboral, i evitar així que l'ús d'aquesta forma jurídica sigui únicament per aconseguir les subvencions de la Conselleria de Treball.

Àmbit solidari

La Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS) ha fet pública la Carta per un món solidari, que es basa en quatre principis. Aquests són:

1. Igualtat: satisfer de manera equilibrada els interessos respectius de tots els protagonistes (treballadors, empresaris, clients, proveïdors, comunitat local, nacional i internacional, etc.) preocupats per les activitats de les empreses o organitzacions.
2. Feina: l'objectiu és crear feina estable i promoure-hi l'accés a persones desfavorides o poc qualificades. Assegurar a cada membre del personal condicions de feina i una remuneració digna, per poder estimular el seu desenvolupament personal i la seva presa de responsabilitats.

3. Medi ambient: afavorir accions, productes i mètodes de producció que no perjudiquin el medi ambient a curt i a llarg termini.
4. Cooperació: afavorir la cooperació i no la competència dins i fora de les organitzacions.

A les Balears entren dins l'àmbit solidari les empreses d'inserció, les empreses amb finalitat sostenible i la banca ètica, per a les quals feim els suggeriments següents.

Àmbit de les empreses d'inserció

Seria desitjable iniciar la creació d'un marc normatiu legal per a les empreses d'inserció de les Illes, ja que és urgent promocionar i fomentar la iniciativa privada que desenvolupi projectes empresarials que tenguin els objectius de creació de llocs de feina per a col·lectius en situació d'exclusió. La realitat migratòria actual justificaria els esforços en aquest sentit.

Seria igualment desitjable la creació d'un marc fiscal des de la nostra comunitat autònoma adequat a les empreses d'inserció i complementari al marc fiscal estatal amb l'objectiu d'aconseguir una sèrie d'avantatges i estímuls per potenciar aquestes empreses, tant per una qüestió de justícia social per l'esforç de les empreses actuals a renunciar a l'ànim de lucre, com també pel paper social de suplència que fan de les institucions públiques per aconseguir un benestar social per als ciutadans més marginats.

Àmbit de les empreses amb finalitats sostenibles

Seria desitjable arbitrar instruments que facin possible la constitució, la promoció i el foment d'empreses amb objectius sostenibles i que es guien pel tercer principi de la Carta per un món solidari. En el cas de les Balears tenim l'exemple de la Fundació Deixalles a Mallorca i de la Fundació Mestral a Menorca. Aquest tipus d'iniciatives són encara més necessàries en economies insulars com la nostra que presenten un ecosistema fràgil i amenaçat.

Àmbit financer de l'economia social

Seria igualment desitjable que les iniciatives empresarials de l'economia social disposessin també d'un marc de garanties que donassin suport i ampliaessin les iniciatives financeres ètiques i solidàries que sorgeixen en l'actualitat, i que això fos un primer estadi per a una futura banca ètica. En el cas de les Balears tenim l'exemple de l'estalvi ètic de Colonya Caixa de Pollença, que a partir de l'any 2000 ha creat la Llibreta d'Estalvi Ètic, iniciativa pionera a tot l'Estat. Aquesta iniciativa consisteix a possibilitar que els impositors puguin conèixer la destinació dels seus estalvis, que necessàriament serviran, mitjançant les concessions de crèdits, per dur a terme projectes de tipus social i solidari. El saldo de dipòsits en estalvi ètic a finals de 2001 ha arribat als 2,1 milions d'€, amb un creixement del 133,3%.

Des de les institucions públiques, cal promoure tot aquest conjunt d'iniciatives econòmiques i socials amb finalitats de bé comú per sobre d'interessos particulars, si bé cal arbitrar també mecanismes per poder assegurar que els ajuts públics no puguin generar situacions de competència deslleial.

C. SUGGERIMENTS SOBRE QUALITAT DE VIDA, PROTECCIÓ SOCIAL I IMMIGRACIÓ

C.2. SALUT I SISTEMA SANITARI

Des de l'inici de l'autonomia de les Balears, la salut pública passà a ser una competència de la comunitat autònoma. Des de l'any 1987 l'ordenament sanitari era competència de Govern de les Illes. Certs hospitals dependents de l'antic AISNA o de les diputacions es transferiren al Consell Insular de Mallorca i des de l'any 1992 al Servei Balear de Salut. L'any 1993 es creà l'empresa que gestiona els recursos sanitaris del Govern (GESMA).

La major part de l'atenció sanitària pública, la que corresponia a l'INSALUD de les Balears, des de dia primer de gener de 2002 ha estat assumida pel Govern de les Illes Balears, en un procés de transferència de les competències després d'una negociació tal volta massa curta. L'INSALUD tenia el 90% del pressupost públic per a la sanitat de les Illes, el 52% de tots els llits hospitalaris, la totalitat dels serveis d'atenció primària de salut i el servei d'emergències del 061. A més, finançava els llits concertats, el transport i altres aspectes sanitaris.

Des d'enguany, el Govern de les Illes Balears i la Conselleria de Salut i Consum, a través del Servei de Salut de les Illes Balears (ib-salut), gestionen tots els serveis sanitaris públics. S'ha de tenir en compte que l'any 2001 el pressupost liquidat del Govern de les Illes Balears sols va ser 1,77 vegades més elevat que la despesa sanitària pública a les Illes. Els treballadors sanitaris del sector públic són gairebé vuit mil.

S'ha definit la missió dels serveis sanitaris públics com un compromís en l'assegurament únic, públic i de cobertura universal, per construir un servei de salut autònom plenament integrat en el Sistema Nacional de Salut. Els serveis s'han d'orientar cap a la millora de la salut dels ciutadans, per atendre les seves necessitats de manera equitativa i solidària. Es pretén que els serveis públics que es prestin siguin accessibles, moderns, flexibles, dotats de tecnologia avançada, però on el tracte sigui humanitzat. Els ciutadans han de percebre una atenció de qualitat.

El sistema sanitari públic necessita una gestió moderna. S'ha d'aconseguir que els professionals s'impliquin en els objectius del sistema de salut, que estiguin motivats i participin en la presa de decisions en un sistema de gestió descentralitzat.

La gestió també ha de vetllar perquè els costos siguin assumibles i no comprometin altres polítiques que també, com la de salut, es dirigeixen al benestar dels ciutadans de les Illes Balears. La important despesa en salut s'ha d'entendre com un sector generador de riquesa per a l'economia balear.

La docència, la formació continuada i la investigació són eines de motivació professional i per tant elements bàsics que s'han de potenciar per a una atenció de qualitat.

Per orientar les polítiques de salut, la Conselleria de Salut i Consum i els diversos organismes, a vegades amb la col·laboració d'altres conselleries, han elaborat una sèrie de documents que marquen les línies estratègiques que cal seguir: Pla estratègic de la Conselleria de Salut i Consum, Línies estratègiques del Servei de Salut de les Illes Balears (ib-salut), Pla de salut, Pla sociosanitari, Pla de salut mental, altres plans del Govern (Pla d'ancians, Pla jove, el de discapacitats, de drogodependències, contra la sida, contra el tabaquisme, etc.). A més, treballa per disposar de sistemes d'informació adients i d'eines com l'enquesta de salut, l'enquesta de satisfacció, etc.

Una primera tasca d'ordenament ha estat delimitar les institucions responsables de les diferents funcions: la Conselleria de Salut, com a autoritat sanitària i de finançament i responsable darrera de les polítiques de salut, de la salut pública, de la planificació estratègica i de l'acreditació, i l'ib-salut, com a responsable de les funcions de planificació tàctica i d'assegurament i compra de serveis. Mitjançant els contractes programa regulen l'atenció que presten els proveïdors públics (del mateix ib-salut, de fundacions o empreses públiques) i els proveïdors privats concertats.

Línies d'actuació prioritàries

Estan recollides en els principals documents estratègics de la Conselleria de Salut i Consum (Pla de salut 1999-2004, Línies estratègiques de la Conselleria de Salut o del Servei de Salut de les Illes Balears) o en programes i plans més específics, com el Pla contra el tabaquisme, contra la sida, etc., a més d'altres d'elaborats per la Conselleria de Benestar Social, de Treball i altres. D'aquests i de l'anàlisi de les consideracions anteriors cal destacar:

Promoció d'una vida més saludable, amb programes de promoció de l'esport a totes les edats i d'una alimentació més sana i equilibrada, atès que el sedentarisme i l'obesitat són problemes que afecten totes les edats.

Programes de prevenció de les drogodependències, amb èmfasi especial als joves perquè no s'incorporin als hàbits tòxics, sobretot a l'alcohol i al tabac, que són els més freqüents i que més afecten la salut. Reduir el consum de tabac és la manera més efectiva de reduir la mortalitat per malalties cardiovasculars, càncer i malalties respiratòries, que són les tres primeres causes de mort.

Programes d'educació sexual, especialment dirigits als escolars i als joves, per prevenir la sida, les malalties venèries i els embarassos no desitjats.

Pel que fa a les malalties infeccioses, cal continuar amb els programes de vacunació infantil i de l'adult, especialment contra el tètanus, i en ancians i malalts crònics de la grip, i ampliar la vacunació contra pneumococ.

Programes de prevenció de les malalties cardiovasculars, tot centrant l'actuació preventiva al nivell primari de salut, on dos objectius són ineludibles: millorar la detecció i tractament de la hipertensió i generalitzar la intervenció antitabàquica.

Respecte del càncer, a part dels beneficis a llarg termini que pot portar la promoció de la dieta equilibrada i contra el tabaquisme, s'ha de continuar el programa de prevenció de càncer de mama i de la detecció oportunistica des d'atenció primària de càncer d'altres localitzacions, especialment els ginecològics, digestius i de l'aparell urinari. A més, cal potenciar les guies clíniques per reduir el retard diagnòstic i potenciar l'atenció pal·liativa domiciliària i hospitalària tant als serveis convencionals com als específics.

Respecte de les malalties infeccioses, s'han de seguir vigilant, per les repercussions que té en la salut, socials i econòmiques, en la prevenció de les infeccions per legionel·la, així com en els programes de seguretat alimentària. Igualment calen accions més enèrgiques per poder reduir l'endèmia tuberculosa i la infecció per VIH.

Pel que fa al consum de medicaments, s'ha de continuar amb els programes d'ús racional i contenció de la despesa, aspecte que pot arribar a comprometre el finançament d'altres accions més efectives per a la salut de la població.

Pel que fa als recursos d'atenció primària, cal ampliar de manera significativa en pocs anys el nombre de metges de família i infermeres, ja que difícilment poden seguir suportant la pressió assistencial a què estan sotmesos, i molt menys poden portar a terme objectius preventius, curatius o pal·liatius més ambiciosos. A més, l'increment ha de tenir en compte el ritme de creixement demogràfic de cada territori i l'envelliment. Pel que fa a les infraestructures a l'atenció primària, atès el creixement demogràfic de certes zones, hi ha prevista la creació de tres nous centres a Mallorca i d'un a Eivissa, que tancarien la reforma de l'atenció primària.

Quant als recursos hospitalaris, l'entrada en funcionament de l'Hospital Son Llàtzer ha de servir per ordenar l'atenció especialitzada, transformar els llits del complex en llits de subaguts i crònics, i igualment pel que fa als hospitals concertats, que es poden transformar en algun cas en residència assistida. S'ha d'accelerar la construcció de l'hospital d'Inca, ja que sols així es podrà fer una oferta territorial més equitativa i contribuir a absorbir la demanda pel creixement demogràfic de Mallorca. La reforma de l'Hospital Son Dureta s'ha d'iniciar sense demora perquè pugui desenvolupar el seu paper d'hospital d'alta tecnologia i de referència de les Balears. Igualment pel que fa a

la construcció d'un nou hospital a Maó, i deixar l'Hospital Verge del Toro com a residència assistida. A Eivissa hi ha previstes inversions en diverses reformes necessàries de l'hospital. També és prioritari completar la xarxa de salut mental, continuar la desinstitucionalització dels malalts crònics cap a uns serveis alternatius més humans i potenciar l'atenció mental ambulatoria.

Un altre aspecte que cal abordar és la millora del transport sanitari, ja que és un dels serveis que causen més insatisfacció als usuaris, a més dels riscos que suposa un servei deficient.

C.3. EDUCACIÓ

Vegeu l'apartat 3.8. del capítol III de la segona part d'aquesta Memòria.

C.4. HABITATGE

El desajust entre oferta i demanda es produeix sobretot en el segment d'habitatges de menor qualificació, on l'oferta és totalment insuficient.

La dificultat de conciliar objectius d'ordre econòmic, social i mediambiental en el desenvolupament de la política d'habitatge és notòria en una comunitat com les Balears on algunes disfuncions del mercat són molt agudes, la dimensió de carències socials va en augment i hi ha una nova sensibilitat social en relació amb el territori i el medi ambient.

En tot cas, l'oferta insuficient d'habitatge social tendirà a pal·liar-se, a mitjan termini, a través de la consideració, dins del Pla d'habitatge 2002-2005, de cinquanta-cinc municipis de les Balears com a municipis singulars, cosa que permet situar els preus dins nivells més coherents amb els actuals costos de construcció, així com a través dels mecanismes d'ajuda al comprador per a l'adquisició de l'habitatge³⁹. La disponibilitat de sòl a cost assumible per als promotors privats és imprescindible perquè l'oferta d'habitatge protegit s'acosti a la demanda. Per altra banda, l'ampliació de l'oferta d'habitatges de lloguer es considera necessària, tant des del punt de vista social (joves, mobilitat, famílies amb incapacitat d'adquirir habitatge) com econòmic (mecanisme d'ajust de preus de l'habitatge). En el mateix sentit operen els suports a l'adquisició d'habitatges de segona mà. Finalment, la rehabilitació, que és compatible amb un ús més sostenible del territori, és un instrument decisiu per a la requalificació urbana i

³⁹ En aquests cinquanta-cinc municipis singulars els preus de l'habitatge de protecció pública podran ser entre un 10% i un 40% superiors als valors bàsics fixats pel Pla estatal de l'habitatge.

comporta avantatges socials (persones grans, per exemple), requereix una política específica d'estímulos suficients per constituir-se en alternativa real a l'habitatge de nova construcció.

C.5. MEDI AMBIENT

Un element clau per poder gestionar correctament el medi ambient és disposar d'uns bons indicadors de sostenibilitat.

A les Balears han començat a treballar en aquesta línia l'OBSAM (Observatori Sociambiental de Menorca) i el CITTIB (Centre d'Investigacions i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears), que desenvolupen indicadors de sostenibilitat. No obstant això, seria convenient crear un observatori socioambiental o de sostenibilitat de les Illes Balears. A l'hora de treballar amb aquests nous indicadors el gran problema que ens trobam és la manca d'informació ambiental i de moltes altres característiques. Per això s'hauria de fer un esforç molt important per establir els mecanismes de recollida sistemàtica de la informació ambiental.

D'altra banda, totes les polítiques, plans i projectes que es desenvolupin a les Balears haurien d'incloure els indicadors de sostenibilitat per veure si es compleixen o no els objectius fixats. Per això s'hi ha d'anar incorporant la cultura de l'autoavaluació i de la recollida sistemàtica d'informació ambiental.

En aquesta línia d'investigació seria bo que es tinguessin en compte les recomanacions recollides en l'*Informe sobre el Documento de consulta para la Estrategia española de desarrollo sostenible*, elaborat pel Consejo Económico y Social del Reino de España.

C.7. SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ

El CES elaborarà al llarg d'enguany un informe d'avaluació del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les illes Balears. A partir d'aquest informe el CES elaborarà un dictamen sobre la política de recerca i desenvolupament del Govern de les Illes Balears.

C.11. VOLUNTARIAT I ORGANITZACIONS

Recollim ací les propostes d'actuació en matèria de voluntariat que estan consensuades amb les ONG, associacions i entitats de voluntariat i que la Comissió de Seguiment

del Congrés de Participació Social i Voluntariat va lliurar a la Presidència del Govern de les Illes Balears el passat dia 3 de maig.

SOLUCIONS PROPOSADES

1. Fomentar una consciència global de la participació i la solidaritat.
2. Fomentar la creació d'espais de formació contínua per als membres de les associacions.
3. Fomentar la creació d'espais de debat intern i extern que facilitin la comunicació entre entitats, d'espais d'intercanvi d'experiències i de propostes conjuntes que ens ajudin a tenir una visió més global de la societat.
4. Fomentar la creació de coordinadores, federacions, plataformes, fòrums i xarxes, per actuar conjuntament, rendibilitzar els recursos, optimitzar esforços, evitar duplicitats, complementar especificitats i ser més eficaços en l'assoliment dels objectius comuns.
5. Renovar periòdicament els càrrecs directius, tot fent un esforç per integrar nous membres, d'una manera especial els joves, com a garantia de futur.
6. Treballar per dur endavant una gestió clara, transparent i eficaç dels recursos propis i dels externs.
7. Facilitar l'accés a la informació externa i interna dels membres de les associacions.
8. Elaborar un codi ètic.
9. Fomentar una consciència global de la solidaritat i de la participació, tot treballant per a la democratització del conjunt de la societat i apostar per la creació de la democràcia participativa, per una política més solidària amb les entitats i per una pràctica de l'honestedat política com a exigència democràtica, per la qual cosa és necessari que l'escola incorpori una formació periòdica sobre el voluntariat i els valors humans.
10. Promoure el reconeixement mutu entre les institucions i les associacions, des d'una relació de coresponsabilitat i concertació d'acords, sense manipulació ni clientelisme, i, en el cas de les institucions, evitar competir amb les entitats ciutadanes en activitats i programes.
11. Respectar el dret de les organitzacions socials a participar en tot el procés d'ela-

boració de les lleis que les afecten abans que siguin promulgades, especialment en aquelles en les quals es reguli la seva participació.

12. Adaptar la legislació a la realitat de la participació i estimular la creació d'instruments facilitadors, com:

a. la creació per part del Govern de les Illes Balears:

- de la Direcció General d'Associacionisme
- de consells consultius per àmbits

b. la creació en els municipis:

- de reglaments de participació ciutadana
- del Consell Municipal de Participació.

13. Crear i promoure espais de debat sobre les polítiques que afecten els ciutadans i proposar alternatives, tot estimulant el diàleg i la comunicació amb les entitats i amb garantia que la informació que es dona sigui certa, a temps i completa.

14. Crear les condicions i els instruments perquè les entitats ciutadanes puguin participar en la presa de decisions, incloses les que afecten els pressuposts públics.

15. Promoure l'enfortiment de les associacions i la creació de consciència participativa en el seu si.

16. Consensuar amb les associacions els criteris de concessió de recursos econòmics, sobre la base de l'objectivitat i la transparència i exercir un major control sobre la seva utilització.

17. Estabilitzar l'aportació de recursos i materialitzar les relacions de les entitats sense ànim de lucre amb les institucions públiques a través de convenis.

18. Aportar recursos a les entitats, no només per a activitats finalistes, sinó també per reforçar les seves estructures organitzatives, el seu funcionament i la dotació d'infraestructures, tot destinant-hi un 0,5% del pressupost institucional en el cas de la comunitat autònoma.

19. Donar un suport especial a les coordinadores i federacions d'entitats, a les plataformes, als fòrums i a les xarxes.

20. Agilitar la transferència o abonament dels recursos concedits a les entitats, perquè puguin desenvolupar la seva tasca en condicions i en el temps real programat.

21. Legislar bonificacions socials i fiscals a favor de les entitats sense ànim de lucre i de les que les patrocini.

22. Facilitar espais en els mitjans de comunicació, incloses les noves tecnologies, i donar suport, si escau, als mitjans de comunicació propis de les entitats.
23. Facilitar la formació dels membres de les associacions.
24. Aportar els mitjans per crear un fòrum a Internet i un portal d'associacions que contengui informació de les entitats i serveixi de nexa d'unió amb les institucions.
25. Facilitar la utilització dels espais públics de forma lliure, democràtica, gratuïta i no condicionada a raons ideològiques ni de clientelisme polític.
26. Legislar el dret a hores de permís laboral per a hores cíviques.
27. Incloure a la normativa que el voluntariat de Protecció Civil, Creu Roja, etc. en casos d'emergència, pugui deixar, sense cap perjudici, el lloc de feina per atendre les necessitats col·lectives generades en aquests casos.
28. Promoure serveis gratuïts d'assessorament tècnic a les entitats.
29. Elaborar un directori d'associacions.
30. Crear un observatori permanent de l'associacionisme.

C.12. IMMIGRACIÓ

El fet que la competència en matèria migratòria sigui exclusiva de l'Estat, fins i tot que aquesta se'ns presenti obligada pels acords internacionals a aplicar majors restriccions, no implica que l'Administració autonòmica i local no puguin fer-hi res. En matèria d'inspecció de treball, per exemple, sens dubte s'han fet alguns progressos; però cal insistir-hi més, fins i tot amb els problemes que això podria produir amb relació a la sanció o el tancament provisional, per exemple, d'algunes obres de la construcció. L'Observatori del Mercat de Treball també comença a aportar dades força interessants sobre aquesta qüestió. Tal vegada sigui la Conselleria de Benestar Social, en principi la més incisiva en les seves intervencions, la que ha aportat més instruments d'intervenció. El Pla per a la integració cal que sigui desenvolupat i, sobretot, que impliqui altres conselleries de manera més explícita. La formació ocupacional i contínua, de vegades dificultada per les estrictes normatives excloents d'FSE, també hauria d'insistir a dotar els immigrants d'eines laborals més bones que els permetessin, si més no potencialment, defugir els segments més desqualificats del mercat. Els fòrums per a la immigració, tant el del Govern com els dels consells insulars, s'han de dotar de pressuposts econòmics i de planificació, intervenir més en la realitat sociolaboral i evitar la dispersió constant en els discursos de bona voluntat. Els programes de suport per aconseguir habitatges,

provisionalment acordats amb ONG o empreses particulars, haurien de tendir a la normalització i aplicar fins i tot el Codi penal quan la negativa al lloguer es basa explícitament en factors racistes i xenòfobs: no és gens estrany sentir l'acusació d'amuntegament, de males condicions d'habitabilitat de locals que han estat llogats sota corda, per cert com a única possibilitat d'habitatge a determinats col·lectius i a preus abusius.

Finalment no s'ha d'oblidar la importància que la informació i l'educació tenen per evitar les actituds i els comportaments discriminatoris, també en l'àmbit laboral. D'una i altra banda, cap als nadius i cap als immigrants. La idea de les OFIM (oficines d'immigració) pot ser interessant, sempre que s'especialitzin, tractin els temes específics de l'estrangeria, de les possibles discriminacions administratives i laborals, però tendeixin a la normalització dels col·lectius immigrants un cop l'especificitat (la submissió a la Llei d'estrangeria) estigui controlada.